

The Hidden Secrets of Personality in the Novel *Al-Nabithah*; An Analysis Based on Karen Horney's Approach

Original Article

Received: 2025/08/06

Accepted: 2025/10/12

Hussein Elyasi Mofrad^{1*}, Hoda Rezaei²

1. Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

2. Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermanshah, Iran.

Extended Abstract

Statement of the Problem and Objective: The novel *Al-Nabithah* by Inaam Kachachi portrays the psychological and social dimensions of its characters. The novel narrates the multilayered and complex life of Taj al-Muluk, an elderly Iraqi woman who experiences diverse identity transformations within the context of historical and social upheavals. This work provides an appropriate ground for analyzing how individuals confront challenging environments. Karen Horney, a prominent psychologist, focuses on individuals' actions and interactions within society and asserts that the loss of psychological and emotional security leads to the emergence of neurotic tendencies as self-protective mechanisms. Horney's theory posits "basic anxiety" as the central factor in personality formation. This anxiety—stemming from adverse childhood experiences and a threatening or hostile environment—drives individuals toward the development and expansion of neurotic defensive strategies. These strategies include three primary tendencies: "moving toward people" (compliance), "moving against people" (aggression), and "moving away from people" (detachment). Concepts such as the "ideal self" (an unrealistic self-image), the "real self" (the authentic core of the individual), and the "tyranny of the shoulds" also contribute to explaining neurotic behaviors. This study investigates the question of how characters of the novel *Al-Nabithah* utilize and develop psychological defensive strategies in order to survive in a "hostile world", and what impact these strategies have on their real self. The selection of this novel is particularly significant because its depiction of a hostile world directly corresponds with Horney's fundamental premise that basic anxiety arises from a threatening and "hostile environment". The importance of this research lies in the fact that analyzing the characters through the lens of Horney's theory provides a deeper understanding of their motivations and conflicts, while also offering an opportunity for a more profound exploration of the human psyche and to clarify how individuals shift among the three neurotic tendencies.

Methodology: The study adopts a descriptive-analytical methodology. First, the narrative and characters in the novel *Al-Nabithah* are examined closely. Then, their meaningful behaviors are analyzed based on Horney's theory. Special attention is given to identify basic anxiety, manifestations of the three neurotic tendencies, formation of the ideal self, the suppression of the real self, and the influence of the tyranny of the shoulds on the characters' behaviors and motivations. The analysis also considers the multiple lives and experiences of Taj al-Muluk and other influential characters within the context of historical and social transformations.

Discussion and Analysis: Analyzing the characters in *Al-Nabithah* through Horney's theory reveals profound layers of their psychological dynamics. In this novel, Horney's key concepts—including basic anxiety (a feeling of isolation and helplessness in a hostile world), the three neurotic tendencies (moving toward people to gain affection, moving against people to seek power, and moving away from people to achieve independence), the ideal self (an unrealistic self-image), the real self (the individual's authentic core), and the tyranny of the shoulds (internal pressures)—are clearly observable. In response to traumatic childhood experiences and difficult socio-political environments, the characters discover complex defensive strategies for survival. These strategies often consist of a fluid combination of neurotic tendencies, allowing the characters to endure unstable conditions. However, these adaptations usually come at the cost of concealing deep basic anxiety and distancing themselves from their real self, trapping them in a cycle of seeking external validation and internal pressures. The novel portrays a wide spectrum of such behaviors—from overt aggression and attempts at domination to seeking support from powerful figures and maintaining emotional distance. In contrast to these defensive patterns, some relationships in the story symbolize authentic connection and the possibility of accessing the real self, thereby suggesting a path toward liberation from neurotic cycles.

Findings: The analysis of the characters in *Al-Nabithah* from Horney's perspective indicates that basic anxiety—rooted in painful childhood experiences and tense environment of upbringing—is the primary factor shaping and directing their neurotic tendencies. This study reveals how the characters develop complex adaptations to cope with this anxiety, often involving a fluid combination of the tendencies of moving against people, moving toward people, and moving away from people. Although this flexibility enables the characters to survive and even succeed in unstable environments, it ultimately prevents the full integration of their real self and traps them in a cycle of the tyranny of the shoulds and the need for external validation. The present study also demonstrates that surrounding environments and interpersonal relationships play a significant role in the formation and expansion of these neurotic tendencies among the characters. At the same time, the presence of authentic relationships in the narrative creates a contrast with neurotic patterns and offers a potential path toward liberation and self-actualization. Overall, viewed through Horney's theoretical framework, *Al-Nabithah* represents a valuable case study illustrating the interaction between cultural and social conditions—such as war and authoritarianism—and interpersonal dynamics in shaping personality and the manifestation of neurosis. This analysis shows that although the characters develop and expand complex defensive strategies in order to survive in a hostile world, these defenses often lead to alienation and the suppression of the real self. Nevertheless, the study also conveys a subtle yet powerful message of hope, reaffirming Horney's belief in the inherent human capacity for growth and self-realization even after deep psychological wounds.

Keywords: Personality analysis, psychoanalysis, Karen Horney, Inaam Kachachi, *Al-Nabithah*.

How to cite this article:

Elyasi Mofrad, H., & Rezaei, H. (2025-2026). The Hidden Secrets of Personality in the Novel *Al-Nabithah*; An Analysis Based on Karen Horney's Approach. *Arabic Literature Criticism*, 16(2), 32-49.

*Corresponding Author Email Address: elyasi.h@lu.ac.ir

DOI: 10.48308/jalc.2026.240945.1410

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

الأسرار الخفية للشخصية في رواية «النبيدة»: تحليل في ضوء منهج كارن هورناي

المقالة الأصلية

تاريخ الاستلام: ١٤٤٧/٠٢/١٢

تاريخ القبول: ١٤٤٧/٠٤/١٩

حسين الياسي مفرد¹، هدى رضائي^٢

الملخص المبسوط

بيان المسئلة والهدف: تُعد رواية النبيدة للكاتبه إنعام كجهجي عملاً سردياً غنياً يبرز الأبعاد النفسية والاجتماعية العميقة لشخصياتها، حيث تقدّم تصويراً دقيقاً لتعقيدات النفس الإنسانية في ظلّ تحولات تاريخية واجتماعية قاسية. وتتناول الرواية الحياة المركبة لتاج الملوك، المرأة العراقية المسنة، التي تعيش سلسلة من التحولات الوجودية والهوياتية المتعددة، متأثرة بالأحداث السياسية والاجتماعية المتلاحقة التي مز بها المجتمع العراقي، ومن خلال هذا المسار السردى، تتيح الرواية مجالاً واسعاً لتحليل كيفية تكيف الفرد مع البيئات العدوانية والضاغطة، وكيف يتطور آليات دفاعية نفسية تمكنه من الاستمرار والبقاء. تركز كارن هورناي، بوصفها إحدى أبرز منظري علم النفس التحليلي الاجتماعي، على العلاقة التفاعلية بين الفرد والمجتمع، وتؤكد أنّ الاضطرابات النفسية لا تتبع فقط من دوافع داخلية، بل تتشكل أيضاً في سياق اجتماعي وثقافي ضاغط. وترى هورناي أنّ فقدان الإحساس بالأمن النفسي والعاطفي يدفع الفرد إلى تبني أنماط سلوكية عصابية بوصفها وسائل دفاعية تحمي الذات من التهديد والانهيار. وتضع هورناي مفهوم «القلق الأساسي» في صميم نظريتها حول تكوين الشخصية، إذ ترى أنّ هذا القلق ينشأ نتيجة تجارب الطفولة المؤلمة، والمعاملة القاسية، والعيش في بيئات تتسم بالعداء أو الإهمال، ممّا يؤدّد شعوراً دائماً بالعزلة والعجز في مواجهة العالم، وانطلاقاً من هذا القلق، يتطور الأفراد استراتيجيات دفاعية عصابية تتجلى في ثلاث نزعات رئيسة: «الحركة نحو الناس» التي تقوم على التكيف وكسب المحبة والقبول، و«الحركة ضدّ الناس» التي تتمثل في العدوانية والسعي إلى القوة والسيطرة، و«الحركة بعيداً عن الناس» التي تعبر عن الانسحاب والبحث عن الاستقلال وتجنّب العلاقات. كما تسهم مفاهيم أخرى في تفسير السلوك العصابي، مثل «الذات المثالية» التي تتمثل صورة منتخبة وغير واقعية عن الذات، و«الذات الحقيقية» التي تعبر عن الجوهر الأصيل للفرد، إضافة إلى مفهوم «استبداد الواجبات» الذي يشير إلى الضغوط الداخلية القهرية التي يفرضها الفرد على نفسه، بهدف هذا البحث إلى الإجابة عن السؤال الآتي: كيف تطوّر شخصيات رواية النبيدة هذه الاستراتيجيات الدفاعية من أجل البقاء في عالم عدائي؟ وما أثر ذلك في تماسك «الذات الحقيقية» أو تهيمشها؟ وتكمن أهمية اختيار هذه الرواية في أنّ تصويرها لعالم قاسٍ ومعادٍ ينسجم مع الفرضية المركزية لهورناي التي ترى أنّ القلق الأساسي متجذّر في البيئة العدائية. كما تتجلى أهمية البحث في إسهامه في تعميق فهم الدوافع النفسية والصراعات الداخلية للشخصيات، وإيضاح كيفية تنقلها بين النزعات العصابية الثلاث.

المنهجية: يعتمد البحث المنهج الوصفي- التحليلي، إذ يتمّ أولاً تحليل البناء السردى والشخصيات الرئيسية في رواية النبيدة، ثمّ دراسة السلوكيات والدوافع النفسية لهذه الشخصيات في ضوء نظرية كارن هورناي. ويركز التحليل على تشخيص مظاهر القلق الأساسي، وتحديد تجليات النزعات العصابية الثلاث، وتحليل آليات تشكل «الذات المثالية» وقمع «الذات الحقيقية»، إضافة إلى دراسة تأثير «استبداد الواجبات» في توجيه السلوك والدوافع. كما يتناول البحث الحيات المتعددة والتجارب الوجودية لتاج الملوك وسائر الشخصيات المؤثرة، في سياق التحولات التاريخية والاجتماعية التي شكّلت ملامح حياتهم ومساراتهم النفسية.

المناقشة والتحليل: يكشف تحليل شخصيات رواية النبيدة وفق نظرية كارن هورناي عن مستويات عميقة من التعقيد النفسي والديناميات الداخلية. إذ تظهر بوضوح مفاهيم القلق الأساسي بوصفه إحساساً دائماً بالعزلة والتهديد في عالم غير آمن، كما تتجلى النزعات العصابية الثلاث في سلوكيات الشخصيات وتفاعلاتها المختلفة. فبعض الشخصيات تميل إلى «الحركة نحو الناس» من خلال البحث عن الحماية والدعم، في حين يتجلى لدى شخصيات أخرى نمط «الحركة ضدّ الناس» عبر السعي إلى القوة والهيمنة، بينما تختار شخصيات ثالثة «الحركة بعيداً عن الناس» كوسيلة للحفاظ على الاستقلال وتجنّب الأذى العاطفي. وتُظهر الرواية أنّ هذه النزعات لا تظهر غالباً بصورة منفصلة، بل تتداخل وتتشكل في مزيج مرّن ومتغيّر، يسمح للشخصيات بالتكيف مع ظروف اجتماعية وسياسية شديدة الاضطراب. غير أنّ هذه الاستراتيجيات الدفاعية، على الرغم من دورها في ضمان البقاء، غالباً ما تؤدي إلى تعميق القلق الأساسي وإلى الابتعاد التدريجي عن «الذات الحقيقية»، ممّا يُقيّد الشخصيات أسيرة الحاجة المستمرة إلى الاعتراف الخارجي والخضوع لضغوط «استبداد الواجبات». وفي مقابل هذه الأنماط الدفاعية، تطرح الرواية بعض العلاقات الإنسانية الأصيلة التي تتمثل إمكانية نادرة للتواصل الحقيقي، وتفتح أفقاً للتحرر من الدوائر العصابية واستعادة التوازن النفسي.

الإنجازات: تبيّن نتائج البحث أنّ القلق الأساسي، المتجذّر في تجارب الطفولة القاسية والبيئات المشحونة بالعنف والاضطراب، يُعدّ العامل الحاسم في تشكيل النزعات العصابية لشخصيات رواية النبيدة وتكشف الدراسة كيف تطوّر الشخصيات استراتيجيات دفاعية معقّدة، غالباً ما تجمع بصورة ديناميكية بين النزعات الثلاث، من أجل التكيف مع واقع غير مستقرّ. وعلى الرغم من أنّ هذه المرونة النفسية تمكن الشخصيات من الاستمرار والبقاء، فإنّها تعيق في نهاية المطاف تحقّق التكامل النفسي الكامل وتؤدي إلى تهيمش «الذات الحقيقية». كما يبرز البحث الدور المحوري للبيئة الاجتماعية والعلاقات بين الأفراد في توجيه هذه النزعات العصابية وتكريسها. وفي الوقت نفسه، تسلّط الرواية الضوء على إمكانيات التعافي والنمو من خلال العلاقات الدفاعية، بما ينسجم مع إيمان هورناي بالقدرة الفطرية للإنسان على التغيير وتحقيق الذات، حتى بعد التعرّض لصدمات نفسية عميقة.

الكلمات المفتاحية: تحليل الشخصية، التحليل النفسي، كارن هورناي، إنعام كجه جي، النبيدة.

١. قسم اللغة العربية وأدائها، كلية الآداب والعلوم الإنسانية، جامعة لرستان، خرم آباد، إيران.

٢. قسم اللغة العربية وأدائها، كلية الآداب والعلوم الإنسانية، جامعة رازي، کرمانشاه، إيران.

الاستناد إلى هذا المقال:

الياسي مفرد، حسين و رضائي، هدى (١٤٤٧ق). الأسرار الخفية للشخصية في رواية «النبيدة»: تحليل في ضوء منهج كارن هورناي. دراسات في نقد الأدب العربي، ١٦(٢)، ٣٢-٤٩.

*Corresponding Author Email Address: elyasi.h@lu.ac.ir

DOI: 10.48308/jalc.2026.240945.1410

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۲۰

رازهای پنهان شخصیت در رمان «النبیذة»: تحلیلی با رویکرد کارن هورنای

حسین الیاسی مفرد^۱، هدی رضایی^۲

چکیده مبسوط

بیان مسئله و هدف: رمان النبیذة، اثر انعام کجه‌چی، ابعاد روان‌شناختی و اجتماعی شخصیت‌های خود را به تصویر می‌کشد. این رمان روایتگر زندگی پیچیده تاج‌الملوک، بانوی سالخورده عراقی است که در بستر تحولات تاریخی و اجتماعی تجربه‌های هویتی گوناگونی را از سر می‌گذراند. این اثر زمینه‌ای مناسب برای تحلیل چگونگی رویایی افراد با محیط‌های چالش‌برانگیز فراهم می‌آورد. کارن هورنای، روان‌شناس برجسته، بر کنش‌ها و ارتباط فرد با جامعه تمرکز دارد. رویکرد او تأکید می‌کند که افراد در مواجهه با از دست دادن امنیت روحی و روانی خویش، برای محافظت از خود، گرایش‌های روان‌رنجور را بروز می‌دهند. نظریه هورنای اضطراب اساسی را محور اصلی شکل‌گیری شخصیت می‌داند. این اضطراب که از تجربیات نامطلوب کودکی و محیط خصمانه سرچشمه می‌گیرد، افراد را به سمت توسعه راهبردهای دفاعی روان‌رنجورانه سوق می‌دهد. این راهبردها شامل سه گرایش اصلی «حرکت به‌سوی مردم» (انطباق)، «حرکت علیه مردم» (پرخاشگری) و «حرکت به‌دور از مردم» (جدایی) است. مفاهیمی همچون «خود ایدئال» (تصور غیرواقعی از خود) و «خود واقعی» (هسته اصیل فرد) و «استبداد بایدها» نیز به تبیین رفتارهای روان‌رنجورانه کمک می‌کنند. این پژوهش درصدد پاسخ به این پرسش است که شخصیت‌های رمان النبیذة، برای بقا در دنیای خصمانه، چگونه راهبردهای دفاعی روان‌شناختی را به کار می‌گیرند و توسعه می‌دهند و چه تأثیری بر «خود واقعی» آنان می‌گذارد. انتخاب این رمان مهم است؛ زیرا توصیف آن از «دنیای خصمانه» مستقیماً با فرض بنیادین هورنای مبنی بر ریشه گرفتن اضطراب اساسی از «محیط خصمانه» همسو است. اهمیت پژوهش در آن است که تحلیل شخصیت‌ها از منظر نظریه هورنای درک عمیق‌تری از انگیزه‌ها و تعارضات آن‌ها فراهم می‌آورد و فرصتی برای کاوش عمیق‌تر در روان انسان و روشن شدن چگونگی حرکت او بین سه گرایش روان‌رنجورانه فراهم می‌سازد.

روش‌شناسی: پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است. این رویکرد شامل بررسی دقیق روایت و شخصیت‌های رمان النبیذة و سپس بررسی رفتارهای معنادار آن‌ها بر اساس نظریه هورنای است. تمرکز اصلی پژوهش بر مفاهیمی همچون شناسایی اضطراب اساسی، تجلی سه گرایش روان‌رنجورانه، شکل‌گیری «خود ایدئال»، سرکوب «خود واقعی» و تأثیر «استبداد بایدها» در رفتارها و انگیزه‌های شخصیت‌ها و بررسی زندگی‌های چندگانه و تجربیات تاج‌الملوک و سایر شخصیت‌های تأثیرگذار در بستر تحولات تاریخی و اجتماعی است.

بحث و تحلیل: تحلیل شخصیت‌ها در رمان النبیذة، بر اساس نظریه کارن هورنای، لایه‌های عمیقی از پویایی‌های روان‌شناختی آن‌ها را آشکار می‌سازد. در این رمان، مفاهیم اصلی هورنای شامل اضطراب بنیادی (احساس انزوا و درماندگی در دنیای خصمانه)، سه گرایش روان‌رنجورانه (حرکت به‌سوی مردم برای جلب محبت، حرکت علیه مردم برای قدرت‌طلبی و حرکت به‌دور از مردم برای استقلال)، «خود ایدئال» (تصویری غیرواقعی از خود)، «خود واقعی» (هسته اصیل فرد) و «استبداد بایدها» (فشارهای درونی) به‌روشنی مشاهده می‌شود. شخصیت‌های رمان، در واکنش به تجربیات آسیب‌زای کودکی و محیط‌های اجتماعی - سیاسی دشوار، راهبردهای دفاعی پیچیده‌ای را برای بقا به کار می‌برند. این راهبردها اغلب شامل ترکیبی سیال از گرایش‌های روان‌رنجورانه است که به آن‌ها امکان می‌دهد در شرایط ناپایدار دوام بیآورند. با این حال، این سازگاری‌ها به‌طور معمول به قیمت پنهان ماندن اضطراب اساسی عمیق و دور شدن از «خود واقعی» تمام می‌شود و آن‌ها را در چرخه‌ای از نیاز به تأیید خارجی و فشارهای درونی گرفتار می‌سازد. رمان طیف گسترده‌ای از این رفتارها را به تصویر می‌کشد؛ از پرخاشگری آشکار و تلاش برای سلطه تا جست‌وجوی حمایت از چهره‌های قدرتمند و حفظ فاصله عاطفی. در مقابل این الگوهای دفاعی، برخی روابط در داستان نمادی از ارتباط اصیل و امکان دستیابی به «خود واقعی» را ارائه می‌دهند که راهی برای رهایی از این چرخه‌های روان‌رنجورانه است.

دستاوردها: تحلیل شخصیت‌های رمان النبیذة از دیدگاه هورنای نشان می‌دهد که اضطراب اساسی، که ریشه در تجربه‌های تلخ کودکی و فضای پرتنش رشد دارد، عامل اصلی شکل‌گیری و جهت‌دهی به گرایش‌های روان‌رنجورانه آن‌هاست. این پژوهش آشکار می‌سازد که شخصیت‌ها، برای مقابله با این اضطراب، چگونه سازگاری‌های پیچیده‌ای را توسعه می‌دهند که اغلب شامل ترکیبی سیال از گرایش‌های «حرکت علیه مردم»، «حرکت به‌سوی مردم» و «حرکت به‌دور از مردم» است. این انعطاف‌پذیری، با اینکه به آن‌ها امکان بقا و موفقیت در محیط‌های ناپایدار را می‌دهد، در نهایت مانع یکپارچگی کامل «خود واقعی»‌شان می‌شود و آن‌ها را در چرخه‌ای از «استبداد بایدها» و نیاز به تأیید خارجی به دام می‌اندازد. نوشتار پیش رو نشان می‌دهد که محیط‌های پیرامونی و روابط بین‌فردی نقش مهمی در شکل‌گیری و توسعه این گرایش‌های روان‌رنجورانه در شخصیت‌ها ایفا می‌کنند. همچنین، وجود ارتباطات اصیل در داستان تضادی با الگوهای روان‌رنجورانه ایجاد می‌کند و مسیری بالقوه برای رهایی و خودشکوفایی فراهم می‌سازد. به‌طور کلی، رمان النبیذة، بر اساس نظریه هورنای، به‌عنوان مطالعه موردی غنی از چگونگی تأثیر متقابل شرایط فرهنگی - اجتماعی (مانند جنگ و استبداد) و پویایی‌های بین‌فردی در شکل‌گیری شخصیت و بروز روان‌رنجوری عمل می‌کند. این تحلیل نشان می‌دهد که چگونه شخصیت‌ها، برای بقا در دنیای خصمانه، راهبردهای دفاعی پیچیده‌ای را توسعه می‌دهند؛ اما این دفاع‌ها اغلب به قیمت ازخودبیگانگی و سرکوب «خود واقعی» تمام می‌شود. با این حال، این پژوهش پیام پنهان اما قدرتمندی از امید را نیز منتقل می‌سازد و باور هورنای به توانایی ذاتی انسان برای رشد و خودشکوفایی را حتی پس از زخم‌های عمیق روان‌شناختی تأیید می‌کند.

واژگان کلیدی: شخصیت‌شناسی، روان‌کاوی، کارن هورنای، انعام کجه‌چی، النبیذة.

استناد به این مقاله:

الیاسی مفرد، حسین و رضایی، هدی

(۱۴۰۴ ش). رازهای پنهان شخصیت

در رمان «النبیذة»: تحلیلی با رویکرد

کارن هورنای. پژوهشنامه نقد ادب

عربی، ۱۶(۲)، ۲۲-۲۹.

*Corresponding Author Email Address: elyasi.h@lu.ac.ir

DOI: 10.48308/jalc.2026.240945.1410

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

مقدمه

نظریه کارن هورنای، روان‌کاو برجسته آلمانی - آمریکایی و از پیشگامان مکتب نو فرویدی (شولتز و شولتز، ۱۴۰۰ ش: ۲۳۱)، بر این ایده استوار است که روان‌رنجوری از «تعاملات بین فردی و عوامل اجتماعی - فرهنگی» ریشه می‌گیرد، نه از تعارضات غریزی (فیست و همکاران، ۱۴۰۳ ش: ۱۶۸). هورنای بر اضطراب اساسی^۱ به‌عنوان محور اصلی شکل‌گیری شخصیت تأکید دارد. این اضطراب، که ناشی از تجربیات نامطلوب کودکی و محیط خصمانه است، افراد را به سمت توسعه راهبردهای دفاعی روان‌رنجورانه^۲ سوق می‌دهد. این راهبردها شامل سه‌گرایش اصلی «حرکت به‌سوی مردم» (انطباق)^۳، «حرکت علیه مردم» (پرخاشگری)^۴ و «حرکت به‌دور از مردم» (جدایی)^۵ است که هر یک با شیوه‌ای متفاوت به مدیریت اضطراب اساسی کمک می‌کند (شولتز و شولتز، ۱۴۰۰ ش: ۲۴۲).

رمان النبیذة از نمونه‌های برجسته ادبیات معاصر است که با رویکردی ژرف‌نگرانه ابعاد چندلایه روان‌شناختی و اجتماعی شخصیت‌های خود را به تصویر کشیده است. بررسی شخصیت تاج‌الملوک و سایر شخصیت‌های مهم این رمان از منظر نظریه کارن هورنای امکان تحلیل انگیزه‌ها، تعارضات و گرایش‌های روان‌شناختی آن‌ها را فراهم می‌سازد. در این پژوهش، رمان النبیذة با تکیه بر نظریه کارن هورنای و از منظر چگونگی تأثیر تجربیات فردی و شرایط اجتماعی - سیاسی در شکل‌گیری شخصیت بررسی می‌شود.

پرسش‌های پژوهش

نوشتار پیش‌رو درصدد است به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

- شخصیت‌های رمان النبیذة، برای بقا در دنیای خصمانه، چگونه راهبردهای دفاعی روان‌شناختی را به کار می‌گیرند و آن را توسعه می‌دهند؟
- از منظر هورنای، این راهبردها چه اثری در خود واقعی آنان می‌گذارد؟

پیشینه پژوهش

درباره نظریه کارن هورنای و رمان النبیذة پژوهش‌هایی به شرح زیر در ایران انجام شده است:

بهنام‌فر و طلایی (۱۳۹۳ ش) پژوهشی با عنوان «نقد روان‌شناختی شخصیت در رمان سالم‌رگی بر مبنای نظریه کارن هورنای» انجام داده‌اند و به تحلیل روان‌شناختی شخصیت‌های رمان سالم‌رگی نوشته اصغر الهی بر مبنای آرای هورنای پرداخته‌اند. پژوهش آنان بر دو گرایش از سه‌گانه هورنای متمرکز شده و تحلیل کاملی از تعامل و دینامیک پیچیده هر سه گرایش ارائه نداده است. همچنین، بافت تحلیلی آن محدود به روان‌رنجوری فردی در یک رمان فارسی است و فاقد پیوند عمیق با ترومای سیاسی و مهاجرتی در مقیاس النبیذة است.

بدیعی‌فرد و صادقی (۱۳۹۷ ش) در «بررسی مؤلفه‌های شخصیت پرخاشگر بر اساس نظریه هورنای در آثار جمال‌زاده و هدایت» به بررسی شش مؤلفه شخصیت پرخاشگر (مانند سلطه‌جویی، بدزبانی، تحقیر دیگران و استعمار) در داستان‌های جمال‌زاده و هدایت بر اساس گرایش «حرکت علیه مردم» هورنای پرداخته‌اند. پژوهش آنان بررسی ژانری و تیپ‌شناختی است و تنها روی یکی از گرایش‌های روان‌رنجور (پرخاشگری) تمرکز دارد و مطالعه جامعی درباره دیگر شخصیت‌ها نداشته است.

علیزاده و همکاران (۱۴۰۳ش)، در مقاله‌ای با عنوان «واکاوی انتقادی گفتمانِ هویت در رمان بازمانده»، با استفاده از نظریهٔ هویت مارسیا، به بررسی شخصیت‌های داستان پرداخته و هویت موفق، زودرس و دیررس را در میان شخصیت‌ها تحلیل کرده‌اند. این پژوهش، با رویکردی روان‌شناختی، فقط به واکاوی هویت فردی شخصیت‌ها پرداخته و از بررسی ابعاد اجتماعی و سیاسی داستان غفلت کرده است.

علمی (۱۳۹۷ش)، در پایان‌نامهٔ خود با عنوان «بررسی بن‌مایه‌های سیاسی-اجتماعی رمان النبیذة اثر انعام کجه‌جی»، به تحلیل سبک نوشتاری و مضمون‌های سیاسی-اجتماعی این رمان پرداخته است. در پژوهش او، جایگاه انعام کجه‌جی مورد توجه قرار گرفته و تلاش شده است تا آثار او در زمینهٔ داستان‌نویسی عربی و ارتباط آن‌ها با تحولات اجتماعی عراق بررسی شود. هدف این جستار تنها تحلیل مضامین و سبک در رمان است. این رویکرد به‌طور کامل فاقد چارچوب نظری روان‌کاوانه است که بتواند علل، انگیزه‌ها و سازوکارهای درونی شخصیت‌ها را در رویارویی با این تحولات عظیم اجتماعی کشف و تحلیل کند. چنان‌که مشاهده شد، پژوهش‌های پیش‌گفته از منظرهای متفاوتی به نقد رمان النبیذة پرداخته‌اند و هدف و روش نوشتار پیش‌رو، با قرار گرفتن در حوزهٔ روان‌شناختی شخصیت، با آثار یادشده هم‌پوشانی ندارد. این پژوهش به دنبال کشف و تحلیل راهبردهای روان‌شناختی شخصیت‌های رمان و چگونگی کاربرد آن‌ها در روایت است. از دیگر وجوه تمایز بین این جستار با پژوهش‌های پیشین دربارهٔ رمان انعام کجه‌جی این است که این پژوهش با نگاهی جامع به بررسی روان‌کاوی به مطالعهٔ شخصیت‌های داستان می‌پردازد.

خلاصهٔ رمان

رمان النبیذة زندگی «تاج‌الملوک»، زن سال‌خوردهٔ عراقی را به‌وسیلهٔ بازگویی خاطراتش روایت می‌کند. داستان در بیمارستانی نظامی در پاریس آغاز می‌شود؛ جایی که تاج‌الملوک بستری است و با احمد بن بله، رئیس‌جمهور سابق الجزایر که در کماست، مواجه می‌شود. این دیدار گذشتهٔ او را زنده و خاطراتش را بازگو می‌کند. رمان به سه مرحلهٔ زندگی او می‌پردازد: تولد در ایران، دوران کودکی سخت در عراق و تبدیل شدن به روزنامه‌نگاری پیشرو در بغداد. او مجلهٔ الرّحاب را تأسیس کرده و با شخصیت‌های برجسته‌ای همچون نوری السعید، شاهزاده عبدالإله و ام کلثوم مصاحبه کرده است.

تاج‌الملوک از جذابیتش برای پیشرفت بهره می‌برد و عشقی عمیق با منصور البادی، روزنامه‌نگار فلسطینی، تجربه می‌کند. او پنهانی منبع اطلاعاتی سرویس‌های امنیتی می‌شود و با سیریل چمیون، افسر اطلاعاتی فرانسوی، ازدواج می‌کند. در زمان حال، تاج‌الملوک با ودیان، ویولن‌نواز جوان عراقی که قربانی خشونت استادش شده است، آشنا می‌شود. ودیان محرم اسرار تاج‌الملوک می‌شود و به او کمک می‌کند تا خاطرات پراکنده‌اش را بازگوید. رابطهٔ این دو زن نماد پیوند نسل‌ها و تأثیر تروماهای فردی و جمعی است. رمان پایان مشخصی ندارد و بر تداوم زندگی و ماندگاری خاطرات تأکید می‌کند.

مبانی نظری پژوهش

۱. هفت سازوکار روان‌رنجورانه در تحلیل شخصیت

نظریهٔ روان‌کاوی کارن هورنای، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مکاتب روان‌کاوی نو فرویدی (شولتز و شولتز، ۱۴۰۰ش: ۲۳۱)، بر این ایده استوار است که روان‌رنجوری (نوروز) از «تعاملات بین فردی و عوامل اجتماعی — فرهنگی» ریشه می‌گیرد، نه از

تعارضات غریزی (مانند فروید) (فیست و همکاران، ۱۴۰۳ش: ۱۶۸). این نظریه بر توانایی فرد برای «رشد و خودشکوفایی» تأکید دارد (هورنای، ۱۳۹۷ش: ۱۷۰).

۱-۱. اضطراب اساسی

اضطراب اساسی انزوا و درماندگی فراگیر و دائمی است که فرد در رویارویی با دنیایی بالقوه خصمانه احساس می‌کند. این اضطراب هسته‌ای در نتیجه تجربیات نامطلوب و آسیب‌زای دوران کودکی و محیط پیرامونی، مانند بی‌توجهی، بی‌عدالتی، یا بی‌محبی والدین شکل می‌گیرد. اضطراب اساسی نیروی محرک اصلی است که فرد را به توسعه راهبردهای دفاعی سه‌گانه سوق می‌دهد (فیست و همکاران، ۱۴۰۳ش: ۱۶۹).

۲-۱. حرکت به سوی مردم (انطباق)

این گرایش یکی از سه راهبرد دفاعی روان‌رنجورانه است که با پذیرش درماندگی همراه است. فرد به اجبار می‌کوشد تا محبت و تأیید و پذیرش دیگران را جلب کند و با اطاعت و وابستگی و تملق امنیت خود را تأمین نماید. نیاز به محبت و تأیید، نیاز به شریکی قدرتمند که مسئولیت زندگی فرد را بر عهده بگیرد، و نیاز به محدود کردن زندگی در مرزهای باریک، از نیازهای روان‌رنجور مرتبط با حرکت به سوی مردم است (شولتز و شولتز، ۱۴۰۰ش: ۲۴۲).

۳-۱. حرکت علیه مردم (پرخاشگری)

این گرایش مبتنی بر فرضیه خصمانه بودن جهان است. فرد به اجبار می‌کوشد، با کسب قدرت و کنترل و برتری، دیگران را استثمار کند تا بدین وسیله بر احساس حقارت و آسیب‌پذیری زیربنایی خود فائق آید. لازمه این گرایش خصومت و طغیان و پرخاشگری برای رسیدن به اهداف است. نیاز به قدرت، استثمار دیگران، کسب حیثیت، تحسین شخصی و جاه‌طلبی برای دستاورد شخصی، از نیازهای روان‌رنجور مرتبط با حرکت علیه مردم است (هورنای، ۱۳۹۷ش: ۸۴).

۴-۱. حرکت به دور از مردم (جدایی)

هورنای «حرکت به دور از مردم» را این‌گونه تعریف می‌کند: «فرد مجبور می‌شود فاصله عاطفی ایجاد کند. این دشواری، به‌ویژه وقتی واکنشی به ترومای گذشته باشد، به این معنا است که فرد برای حفظ احساس امنیتش فرصت برقراری ارتباط واقعی و رشد «خود واقعی» را از دست می‌دهد.» (هورنای، ۱۳۹۷ش: ۱۳۵-۱۳۴). این گرایش راهبرد ایجاد فاصله عاطفی اجباری با دیگران است. فرد برای محافظت از خود در برابر آسیب‌پذیری می‌کوشد به استقلال و خودکفایی مطلق دست یابد و از هرگونه موقعیت وابستگی بپرهیزد.

۵-۱. خود ایدئال

«خود ایدئال» تصویری غیرواقعی، بزرگ‌منشانه و آرمان‌گرا از شخصیت است. این تصویر به‌منزله دفاعی اصلی در برابر اضطراب اساسی و برای فرار از رویارویی با خود واقعی خلق می‌شود و مانند نقابی گمراه‌کننده عمل می‌کند که تعارضات درونی فرد را انکار می‌کند. این ایدئال غیرواقعی منبع تنش و تعارض است؛ زیرا استانداردهای غیرممکنی را برای فرد تعیین می‌کند و او را از خود واقعی‌اش جدا می‌سازد (فیست و همکاران، ۱۴۰۳ش: ۱۷۶).

۱-۶. خود واقعی

«خود واقعی» هسته اصیل و خلاق و خودانگیخته فرد است که حاوی توانایی‌های ذاتی برای رشد و خودشکوفایی است. فرد سالم کسی است که خود واقعی‌اش را در لحظه حال درک می‌کند و می‌پذیرد. در فرد روان‌رنجور، «خود واقعی» سرکوب می‌شود و به نفع «خود ایدئال» به حاشیه رانده می‌شود (هورنای، ۱۳۹۷ش: ۱۷۰).

جدول ۱: خلاصه مفاهیم اصلی کارن هورنای

مفهوم اصلی هورنای	تعریف مختصر	نیازهای روان‌رنجور مرتبط
اضطراب اساسی	احساس انزوا و درماندگی در دنیایی بالقوه خصمانه، ناشی از تجربیات نامطلوب کودکی و والدگری ناکافی	-
حرکت به سوی مردم	تلاش اجباری برای کسب محبت و تأیید دیگران یا جستجوی شریکی قدرتمند برای پذیرش مسئولیت زندگی	نیاز به محبت و تأیید، نیاز به شریکی قدرتمند، محدود کردن زندگی در مرزهای باریک
حرکت علیه مردم	فرض خصومت دیگران و تلاش برای تسلط و استثمار آن‌ها، با نمایش قدرت و بی‌رحمی	نیاز به قدرت، استثمار دیگران، به رسمیت شناخته شدن اجتماعی / اعتبار، تحسین شخصی، جاه‌طلبی / دستاورد شخصی
حرکت به دور از مردم	ایجاد فاصله عاطفی اجباری از دیگران، با تأکید بر حریم خصوصی، استقلال و خودکفایی	نیاز به خودکفایی و استقلال، کمال / عدم آسیب‌پذیری
خود ایدئال	تصور از خود غیرواقعی و بزرگ‌منشانه به‌عنوان فردی کامل و برتر، برای مقابله با احساس ناکافی بودن	-
خود واقعی	هسته اصیل، خودانگیخته و خلاق فرد که به‌دنبال خود شکوفایی است؛ اغلب در افراد روان‌رنجور سرکوب می‌شود.	-
استبداد «بایدها»	سیستم سخت‌گیرانه از خواسته‌های درونی شده که فرد احساس می‌کند برای شایستگی باید آن‌ها را برآورده سازد، به تعارض درونی و ازخودبیگانگی منجر می‌شود.	-

۱-۷. استبداد بایدها^۶

استبداد «بایدها» سیستم سخت‌گیرانه‌ای از خواسته‌های درونی شده است که فرد احساس می‌کند برای شایستگی و کمال و تحقق «خود ایدئال» باید آن‌ها را انجام دهد. این استبداد فرد را درگیر کشمکش‌های ذهنی^۷ برای مطابقت با تصویری غیرواقعی می‌سازد و او را از «خود واقعی» اش دور می‌کند و به احساس درماندگی و انزوا و بی‌صالتی منجر می‌شود (فایست و همکاران، ۱۴۰۳ش: ۱۷۷).

۲. تحلیل شخصیت در رمان *النبيذة* اثر *إنعام كجه جي* بر اساس نظریه کارن هورنای

۱-۲. تحلیل شخصیت تاج‌الملوک از دیدگاه نظریه هورنای

پژوهشنامه نقد ادب عربی، س ۱۶، ش ۲ (پیاپی ۳۱)، پاییز و زمستان ۱۴۰۴ش

تاج الملوک، شخصیت محوری داستان، زنی است با هویتی چندوجهی که زندگی اش در بستر تحولات تاریخی و اجتماعی قرن بیستم در خاورمیانه شکل گرفته است. او از کودکی با بی‌ثباتی و آزار روبه‌رو بوده و در طول زندگی اش هویت‌های مختلفی را تجربه کرده است؛ از دختری سرکش در ایران و عراق تا روزنامه‌نگاری پیشرو و زنی با روابط پیچیده در پاریس.

۲-۱-۱. ریشه‌های اضطراب اساسی

طلاق زود هنگام مادر و غیبت پدر بیولوژیکی (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۵۴) بی‌ثباتی اولیه‌ای را در زندگی تاج الملوک ایجاد کرد. رفتار «منحرف و آزاردهنده» ناپدری اش (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۴۷)، با وجود جنبه فکری او، محیطی عمیقاً «خصمانه و ناپایدار» را به وجود آورد (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۴۷). این ترومای اولیه منبع مستقیم اضطراب اساسی بود که از سنین بسیار کم، احساس درماندگی و ناامنی را در وی پرورش داد. دوگانگی ناپدری (آزارگر و روشن فکر) «دنیای خصمانه» عمیقاً گیج‌کننده و پیش‌بینی‌ناپذیری برای تاج الملوک ایجاد کرد. این ناسازگاری به اضطراب اساسی پیچیده‌تر و شاید تکه‌تکه‌تری منجر شد. سرپیچی او از پوشیدن چادر و اعلام «أقتلنی ولن ألبس العباءة!» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۴۵) (مرا بکشید، ولی هرگز چادر نخواهم پوشید!) و «لن أجلس خادمة عندك!» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۴۵) (همچون خدمت‌کار پیش تو نمی‌نشینم!) تجلی‌های اولیه گرایش «حرکت علیه مردم» است که استقلال و کنترل را در برابر تهدیدهای درک شده و هنجارهای اجتماعی ابراز می‌کند.

۲-۱-۲. خود ایدئال: روزنامه‌نگار سرکش و فعال اجتماعی

تاج الملوک «خود ایدئال» را به‌عنوان زنی قدرتمند، مستقل، جذاب و تحسین‌برانگیز، «صحفیه متوثبة» (کجه‌جی، ۲۰۱۸: ۲۰) (روزنامه‌نگار مشتاق / جاه‌طلب)، توسعه می‌دهد. این تصویر به‌عنوان دفاعی در برابر اضطراب اساسی زیربنایی و احساس «غریبه» (غریبه) بودن با «لا وطن لتاج الملوك» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۵۴) (بی‌وطنی تاج الملوک) عمل می‌کند و احساس تعلق و اهمیت را فراهم می‌آورد. درک او از خود به‌عنوان یک «قنبلة جنسیة» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۹) (بمب جنسی) و «فرس جامحة صهالة تحرن ویستعصي ترويضها» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۱۵) (مادیان وحشی و پرجنب‌وجوش که رام‌کردنش دشوار است) بخشی از این خود ایدئال است که تصویری از جذابیت و قدرت رام‌نشدنی را به جهان ارائه می‌دهد. این شخصیت به او اجازه می‌دهد تا در تعاملات اجتماعی نفوذ و کنترل داشته باشد.

شخصیت «بمب جنسی» تاج الملوک و توانایی او در «به خدمت گرفتن» مردان (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۵۴) را می‌شود شکلی پیچیده از «حرکت علیه مردم» (پرخاشگری / قدرت) همراه با «حرکت به سوی مردم» (محبت / تأیید) تفسیر کرد. او از جذابیت خود نه‌تنها برای ارتباط، بلکه برای کنترل و امنیت در دنیای ناپایدار استفاده و آسیب‌پذیری بالقوه را به منبع قدرت تبدیل می‌کند. به‌جای پنهان کردن آسیب‌پذیری خود، جذابیت درک شده‌اش را همچون سلاحی به کار می‌گیرد تا «امنیت» به دست آورد (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۵۴) و به جاه‌طلبی‌هایش (مانند تأمین مالی مجله‌اش) دست یابد.

۲-۱-۳. گرایش‌های روان‌رنجورانه در عمل

حرکت علیه مردم (پرخاشگری / تسلط)

- سرپیچی و مقاومت فعال: رفتار مستقیم «حرکت علیه مردم» در تاج الملوک از همان دوران کودکی در رویارویی با ناپدری اش (که مظهر قدرت و آزار است) بروز می‌کند. وی، با نادیده گرفتن قواعد سختگیرانه او و مقاومت در برابر تحمیل

اراده‌اش، فاصله فیزیکی و عاطفی ایجاد می‌کند. از جمله این مقاومت‌ها، پیروی نکردن از دستورات مستقیم اوست: «فَقَالَ لَهَا بِالْبِدَايَةِ: لَا أُرِيدُ زُؤَيْتِكَ، وَمَنْعَهَا مِنَ الْخُرُوجِ حَتَّىٰ إِلَى الْمَدْرَسَةِ.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۴۷) (ناپدری‌اش در ابتدا به او گفت: نمی‌خواهم تو را ببینم، و او را حتی از بیرون رفتن به مدرسه نیز منع کرد.) در واکنش، تاج‌الملوک با نافرمانی و همچنین حضور اندک در مجالس او مو ضعی «خصمانه و طغیانگر» اتخاذ می‌کند: «كَانَتْ نَادِرَةَ الرِّيَازَةِ لِمَجْلِسِهِ.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۴۸) (او به ندرت به مجلس وی [ناپدری] می‌رفت.) این مقاومت و کناره‌گیری فعال، سازوکاری دفاعی برای «ابراز کنترل و استقلال» در برابر تهدید و استبداد ناپدری است.

- قدرت‌طلبی و نفوذ در بستر سیاسی: تاج‌الملوک، پس از رسیدن به بغداد و ورود به حرفه روزنامه‌نگاری، خبرنگاری معروف می‌شود و نخستین نشریه زنان عراق را منتشر می‌کند. این نفوذ و موفقیت با نبود پشتوانه صورت می‌گیرد: «تُصْبِحُ صَحْفِيَّةً مَشْهُورَةً... وَتَنْجَحُ فِي إِصْدَارِ أَوَّلِ مَجَلَّةٍ نِسَائِيَّةٍ فِي الْعِرَاقِ وَمِنْ خِلَالِهَا تَقْتَرِبُ مِنْ رَئِيسِ الْوُزَرَاءِ وَوَلِيِّ الْعَهْدِ فِي تِلْكَ الْفَتْرَةِ الْمَلَكِيَّةِ الْعِرَاقِيَّةِ وَتَمَرُّ أَعْمَالُهَا.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۵۴) (خبرنگاری معروف می‌شود و موفق به انتشار نخستین نشریه زنان عراق می‌شود و از این طریق به نخست‌وزیر و ولی عهد آن دوره پادشاهی عراق نزدیک می‌شود و کارهایش را پیش می‌برد.) او فقدان وطنش را نیز ابراز می‌کند: «لا وطن لتاج الملوك.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۵۴) (تاج‌الملوک وطنی ندارد.) این حرکت تجلی مستقیم نیاز روان‌رنجورانه او به «قدرت و کنترل» است که ریشه در تجربه «بی‌وطنی» و فقدان امنیت دارد. نفوذ او در دستگاه قدرت نشان می‌دهد که جاه‌طلبی وی فراتر از شغل است و «به استراتژی بقا برای کنترل محیط و دفع خطرات از طریق کسب اعتبار و قدرت اجتماعی تبدیل شده است» (هورنای، ۱۳۹۷ش: ۸۴).

حرکت به سوی مردم (انطباق/محبت)

روابط او با شخصیت‌های قدرتمندی همچون شاهزاده عبدالإله و نوری السعید «نیاز روان‌رنجورانه به شریکی قدرتمند» را نشان می‌دهد (شولتز و شولتز، ۱۴۰۰ش: ۲۴۵). او در نوری السعید، نخست‌وزیر با نفوذ عراق، پناهگاه پدری می‌یابد: «نُورِي السَّعِيدِ الْأَبِ الْمُخْتَفِقِ» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۶۹) (نوری السعید، پدر گمشده / ناپیدا). این وابستگی در تلاش او برای جلوگیری از نهمت‌ها از سوی ولیعهد (شاهزاده عبدالإله) نیز با استفاده از شیوه‌های غیرمستقیم نمایان است: «أَنَّ تَقْتَرِبَ مِنَ الْأُمَرَاءِ وَالْوُزَرَاءِ لِأَنَّ لَا تَصِلَ إِلَيْهَا الشَّائِعَاتُ مِنْ وَلِيِّ الْعَهْدِ فِي تِلْكَ الْفَتْرَةِ.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۶۳) (نزدیک شدن به شاهزادگان و وزیران برای اینکه شایعات از سوی ولیعهد آن دوره به او نرسد.) افزون بر این، تمایل او به ارائه شایعات به بهجت العطيه (مسئول امنیت) برای حفظ امنیت و موقعیت خود در دوران حضور در عراق وجود دارد: «إِضَافَةً إِلَى إِضْطِرَّارِهَا لِلدُّخُولِ فِي مَقَاوِصَاتِ خَاسِرَةٍ مَعَ مَسْئُولِ الْأَمْنِ بِهَجَتِ الْعَطِيَّةِ.» (افزون بر اضطرار او برای ورود به مذاکرات زبان‌بار با مسئول امنیت بهجت العطيه.) این وابستگی نشان‌دهنده انطباقی است که در آن، تاج‌الملوک برای پرهیز از درگیری مستقیم با دستگاه قدرت و تأمین امنیت عاطفی از یک «شریک قدرتمند» کمک می‌گیرد. این رفتار از نیاز عمیق به راهنمایی و تأیید والدین، که از کودکی‌اش سرچشمه می‌گیرد، برآورده می‌شود؛ زیرا «مکانیسم مهرطلبی در اینجا نه عشقی سالم، بلکه تلاشی اجباری برای کسب امنیت در محیط خصمانه است.» (شولتز و شولتز، ۱۴۰۰ش: ۲۴۵)

۳. تحلیل شخصیت ودیان

ودیان، شخصیتی ثانویه اما تأثیرگذار در رمان، نمادی از نسلی جوان است که با پیامدهای تروماهای جمعی و فردی در عراق دست‌وپنجه نرم می‌کند. او نوازنده و یولنی با استعداد است که بر اثر رویدادی آسیب‌زا شنوایی‌اش را از دست داده است. ودیان شخصیتی چندلایه و پیچیده دارد که گذشته‌اش پر از تجربه‌های تلخ و دردناک است. همین زخم‌های روحی باعث شده از نظر عاطفی خودش را کنار بکشد.

۳-۱. تروما و اضطراب اساسی: ریشه‌های جدایی و آسیب‌پذیری

یکی از سخت‌ترین لحظه‌های زندگی ودیان روبه‌رو شدن با «استاد» بود (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۴)؛ تجربه‌ای که ریشه اضطراب‌های عمیق او شد. تحقیرهای خشن، تماس فیزیکی اجباری و حتی تف کردن در گوشش، که احساس شدید تحقیر و بی‌پناهی را در وجودش ایجاد کرد و امنیت او را برای همیشه از بین برد. صحنه اوج تروما که به آسیب فیزیکی منجر می‌شود در بخش آزار استاد این‌گونه روایت شده است: «يَمْتَصُّ جُرْعَةً كَبِيرَةً تَأْتِيَةً وَيَبْصُقُهَا فِي تَجْوِيفِ أُذُنِي. أُذُنِي الَّتِي كَانَتْ سَلِيمَةً حَتَّى ذَلِكَ الْوَقْتِ.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۷) (جرعه بزرگ دیگری را می‌مکد و آن را در حفره گوشم تف می‌کند. گوشم که تا آن زمان سالم بود.) نا شنوایی او، که پس از آن اتفاق افتاد و مستقیم ناشی از این رویداد بود، تنها آسیب جسمی نبود بلکه نشانه‌ای از ضربه روحی بزرگ به او بود. این اتفاق نه‌تنها زندگی‌اش را به‌عنوان موسیقی‌دان دگرگون کرد، بلکه ارتباطش با شور و اشتیاق درونی‌اش را نیز از بین برد.

۳-۲. آزار و تحقیر توسط استاد

تجربه‌ای که ودیان از این حادثه روایت می‌کند همه شاخصه‌های تروما را دارد: حس فلج شدن، گسست روانی، احساس بی‌پناهی و شرم. «این وضعیت با "احساس درماندگی" و از دست دادن کنترل بر بدن و فضا همراه است؛ مفاهیمی که در ادبیات روان‌تحلیلی، از جمله در تبیین نظریه آسیب روانی پیچیده، به‌خوبی شناخته شده‌اند.» (ون در کولک، ۱۴۰۰ش: ۱۰۳).

- **حس فلج شدن و سنگینی بدن:** «كَلَّمَا هَمَمْتُ بِالسَّيْرِ نَحْوَهُ إِذْ دَاثَتْ سَاقَايَ تَنَاقُلًا. قِطْعَةً حَدِيدٍ كَبِيرَةً تَلْتَصِقُ بِقَدَمِي وَتُعَبِّقُ تَقْدُمِي.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۴) (هرچه بیشتر قصد حرکت به‌طرفش را داشتم، پاهایم سنگین‌تر می‌شد. تکه‌ای بزرگ از آهن به پایم چسبیده بود و مانع پیشروی‌ام می‌شد.)

- **تجربه گسست روانی:** «كَأَنَّ السَّلَلَ قَامَ مِنْ مَكَانِهِ فِي عَمُودِهِ الْفَقْرِيِّ، وَجَاءَ وَاسْتَقَرَّ فِي أَسْفَلِ ظَهْرِي.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۴) (گویی فلج از ستون فقراتم برخاسته و در پایین کمرم مستقر شده بود.) این صحنه نشان‌دهنده یکی از نمونه‌های گسست روانی به‌عنوان واکنش به تروماست؛ ودیان گویی از بدنش فاصله می‌گیرد و احساس فلجی و بی‌حرکتی می‌کند. این تجربه از منظر هورنای نیز قابل تفسیر است: ودیان در این موقعیت به‌اجبار به «حرکت به‌سوی دیگری» تن می‌دهد؛ اما نه به‌عنوان گرایشی ایمن، بلکه در قالب «رفتار روان‌رنجور اطاعت‌آمیز که برخاسته از اضطراب شدید و نیاز به بقا است.» (هورنای، ۱۳۹۲ش: ۵۳). بدنش در برابر حمله استاد واکنشی منفعل دارد، اما روانش در حال انکار و جداسازی است.

۳-۳. گرایش روان‌رنجور غالب: حرکت به‌دور از مردم (جدایی)

گرایش روان‌رنجور غالب در ودیان «حرکت به‌دور از مردم» است؛ یعنی تمایل اجباری به انزوا، استقلال و حفظ فاصله

عاطفی برای جلوگیری از آسیب‌های دوباره. این گرایش به زندگی محدود و منفعل منجر شده است. در توصیف مقایسه‌ای میان ودیان و تاج‌الملوک در رویارویی با زندگی، اشاره می‌شود: «وَدِيَانُ لَا تَجِدُ فِي نَفْسِهَا رَغْبَةً لِمُصَاهَاةِ تَاجِي. تَعِيشُ كُلُّ مِنْهُمَا شَخْصِيَّتَهَا قَانِعَةً بِهَا... أَقْبَلْتُ إِحْدَاهُمَا عَلَيَّهَا بِشَهِيَّةٍ وَآكْتَفَتْ الْأُخْرَى بِأَنْ تَكُشَّ عَنْهَا الدُّبَابَ.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۸) (ودیان در خود رغبتی برای رقابت با تاجی نمی‌یابد. هریک از آن‌ها به شخصیت خود قانع است... یکی با اشتها به زندگی روی آورد و دیگری به دور کردن مگس‌ها از آن بسنده کرد.) این عبارت به خوبی «نیاز روان‌رنجور به محدود کردن زندگی در مرزهای باریک» (شولتز و شولتز، ۱۴۰۰ش: ۲۴۴) را نشان می‌دهد. اکتفا به دور کردن مگس‌ها نماد زندگی منفعل و بسیار محدودی است که نتیجه مستقیم اضطراب بنیادی (ناشی از تروما) و تمایل به حفظ فاصله عاطفی (جدایی) است. ودیان، با این کار، ناآگاهانه می‌کوشد از خود در برابر آسیب‌پذیری محافظت کند، حتی اگر بهایش از دست دادن صمیمیت و نزدیکی با دیگران باشد.

۳-۴. خود ایدئال و چالش معلولیت: مبارزه درونی با نقص

هویت ودیان عمیقاً با نوازندگی ویولن پیوند خورده است (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۸۰). او ابتدا ناشنوایی‌اش را انکار می‌کرد و با شوخ‌طبعی و خودتخریبی درباره آن روایت می‌ساخت: «أبي كان ضعيف السمع، وكذلك عمي وعماتي وأبناؤهم وأبناؤهن. يجتمعون في جلسة واحدة فيغني كل على ليلاه بروي أحدهم طرفة ويضحك. يضحكون جميعا ثم يسكتون. وبعدها يلتفت كل منهم إلى صاحبه يسأله: ماذا قال؟ هذا هو ما اعتدت أن أحكيه بخفة أشرك الآخرين في نقصي وأدعوهم للضحك على عاهتي. معنويات أحسد عليها... كانت فكاهتي مرهما أدهن به ضعفي فلا يعود يوجعني.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۳) (پدرم و هم‌چنین عمو و عمه‌هایم و فرزندان‌شان کم شنوا بودند. در یک جلسه جمع می‌شدند و هرکس برای لیلای خود می‌خواند. یکی لطیفه‌ای تعریف می‌کرد و می‌خندید. همه می‌خندیدند و سپس ساکت می‌شدند و بعد هرکدام به دیگری رو می‌کرد و می‌پرسید: چه گفت؟ این همان چیزی است که عادت داشتم با سبکی تعریف کنم، دیگران را در نقص خود شریک می‌کردم و آن‌ها را به خندیدن به عیبم دعوت می‌کردم. روحیه‌ای که حسادت‌برانگیز بود... شوخی‌هایم مرهمی بود که با آن ضعفم را بپوشانم تا دیگر آرام ندهد.)

فشار درونی ودیان برای «موسیقی‌دان بی‌عیب و نقص بودن»، که هورنای آن را «استبداد بایدها» می‌نامد، با ناتوانی جسمی‌اش به چالشی جدی کشیده می‌شود. این وضعیت باعث مبارزه‌ای دردناک برای آشتی دادن «خود واقعی» او با واقعیت تغییر یافته می‌شود؛ همان‌طور که خودش می‌گوید: «أنا قلم مع محتني أرتديها ثوبا أفس فيه كياني حتى لو لم يكن علي مقاسي» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۷۹) (با مصیبت خود کنار بیایم، آن را مانند لباسی بپوشم تا وجودم را پنهان کنم، حتی اگر اندازه‌ام نباشد). این گفتار روند سخت و تلخ پذیرش وضع جدید و تلاش برای سازگاری با آن را به خوبی نشان می‌دهد؛ جایی که ودیان می‌کوشد میان «خود واقعی» و واقعیت جدید جسمی‌اش صلح برقرار کند.

شوخ‌طبعی خودتخریبگر ودیان درباره نا شنوایی‌اش، هرچند در ظاهر نوعی سازگاری به نظر می‌رسد، اما در واقع می‌تواند شکل پنهانی از «خودنفرتی» باشد؛ احساسی که از فاصله بین «خود ایدئال» او که موسیقی‌دان کاملی است و «خود واقعی»‌اش که با ناتوانی روبه‌رو است شکل می‌گیرد (هورنای، ۱۳۹۷ش: ۱۴۵). این سازوکار دفاعی باعث می‌شود ودیان نتواند با واقعیت تلخ آسیب به‌طور کامل روبه‌رو شود یا تروما را بپذیرد و پردازش کند.

۳-۵. تعارضات درونی و خود واقعی: کشمکش برای اصالت

ودیان در درونش دچار تعارض شدیدی است. از یک سو، اشتیاق زیادی به صمیمیت دارد: «أشتهي وأتمنع. أجمع للاندساس بين ضلوع رجل أحلم بالرعشة الأزلية» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۹) (میل دارم و خودداری می‌کنم. گرسنه پنهان شدن بین دنده‌های مردی هستم درحالی که رؤیای لرزش ابدی را در سر دارم.) و از دیگر سو، خودش را «عصية على الحب» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۹) (مقاوم در برابر عشق) می‌داند. این تضاد، میان «خود واقعی» او که نیاز دارد با دیگران ارتباط عمیق برقرار کند و دفاع‌هایی که از الگوی روان‌رنجورش ناشی می‌شود، کشمکشی را نشان می‌دهد. چنین وضعیتی، به باور هورنای، یکی از ویژگی‌های کسانی است که «حرکت به‌دور از مردم» را به‌عنوان راه دفاعی خود انتخاب می‌کنند؛ یعنی، با وجود میل درونی به نزدیکی، به‌ناچار از دیگران فاصله می‌گیرند (هورنای، ۱۳۹۷ش: ۱۳۴).

تعارض درونی و دیان میان میل به صمیمیت و مقاومت در برابر آن (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۹) نمونه‌ای از «تعارض اساسی» در نظریه کارن هورنای است. این تعارض زمانی شکل می‌گیرد که تمایلات طبیعی «خود واقعی» فرد به‌وسیله نیازها و دفاع‌های روان‌رنجور سرکوب می‌شود (هورنای، ۱۳۷۳ش: ۱۷۳). در رمان، میل و دیان به نزدیکی و تجربه عشق و لمس جسمانی («أشتهي وأتمنع. أجمع...») (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۹) بازتابی از خود واقعی اوست، اما هم‌زمان، مقاومتش در برابر عشق («عصية على الحب») نشانه‌ای از یکی از الگوهای دفاعی روان‌رنجور یعنی «حرکت به‌دور» است (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۹۴).

۴. بینش‌های هورنایی درباره سایر شخصیت‌های تأثیرگذار

۴-۱. استاد: تجلی پرخاشگری و قدرت (گرایش حرکت علیه مردم)

استاد شخصیتی است که تجسم قدرت سرکوبگر و سادیستی در رمان است. او با رفتارهای تحقیرآمیز و کنترل‌گرانه خود نه‌تنها بر قربانیانش مسلط می‌شود، بلکه نمادی از ساختار سیاسی ظالمانه‌ای است که در آن زندگی می‌کند (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۸۶-۹۱). اقدامات او به‌روشنی «گرایش حرکت علیه مردم» را به نمایش می‌گذارد، که از «نیاز عمیق به قدرت و استثمار دیگران» سرچشمه می‌گیرد (هورنای، ۱۳۹۷ش: ۸۴).

رفتارهای سادیستی، کنترل‌گرانه و تحقیرآمیز او در برابر ودیان و یوسف (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۳۴-۳۷، ۹۱) نمونه‌های بارز گرایش روان‌رنجورانه «حرکت علیه مردم» است. «نیاز به قدرت» او در اولویت است و فعالانه «دیگران را استثمار می‌کند» (فیست و همکاران، ۱۴۰۳ش: ۱۷۳) و از ناراحتی آن‌ها لذت می‌برد. تحقیر مدارک دازشگاهی و لذتش از تحقیر روشن‌فکران (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۸۶) نشان‌دهنده «نیاز روان‌رنجورانه به قدرت» همراه با دفاعی در برابر ضعف یا حقارت درک‌شده خویش است. اقدامات او «اجباری و سخت‌گیرانه» است که نشانه روان‌رنجوری است و الگوی رفتاری سرسختانه‌ای را نشان می‌دهد.

- **تحقیر دانش و روشن‌فکران:** «يَنْزِعُ عَنْهُمْ دَرَجَاتِهِمُ الْعِلْمِيَّةَ الَّتِي سَابَتْ رُؤُوسَهُمْ فِي تَحْصِيلِهَا. يَتَبَوَّلُ عَلَى سَهَادَاتِ الدُّكْتُورَاهِ وَهُوَ لَاهٍ وَتَمَلُّ، يَلْعَبُ بِالرَّشَّاشِ» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۸۶) (مدارک تحصیلی‌شان را، که برای به دست آوردنشان موهایشان سفید شده بود، از آن‌ها می‌گیرد. روی مدارک دکتری‌شان ادرار می‌کند درحالی که بی‌خیال و بی‌حوصله با مسلسل بازی می‌کند.) این رفتار شدیداً تحقیرآمیز با دانش و روشن‌فکران نشان‌دهنده سلطه‌جویی و نیاز به برتری مطلق است. این رفتار شکلی از «بدزبانی و تحقیر دیگران» (بدیعی‌فرد و صادقی، ۱۳۹۷ش: ۱۰۷) است که برای دفاع در برابر احساس حقارت یا ناامنی درونی‌اش به کار می‌رود.

- **خود ایدئال و استبداد بایدها:** رفتارهای استاد، به‌ویژه تحقیر عمدی دیگران و لذت بردن از رنج آن‌ها، نشان‌دهنده «خود ایدئال» بزرگ‌منشانه‌ای است که از «خود واقعی» او به شدت جدا شده است (هورنای، ۱۳۹۷ش: ۱۸۰). این شکاف وی را به سمت «استبداد بایدها» سوق می‌دهد که در آن، او «باید» برتر و قدرتمند و بی‌عیب باشد (فیست و همکاران، ۱۴۰۳ش: ۱۷۷). این فشار درونی به‌صورت پرخاشگری و کنترل بیرونی دیگران بروز می‌یابد. استاد همواره «روش‌های خلاقانه‌ای برای تحقیر مردم» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۸۹) ابداع می‌کند. این رفتار اجباری و سادیستی نه‌تنها گرایش روان‌رنجورانه «حرکت علیه مردم» است، بلکه «سرکوب شدید خود واقعی» او را نشان می‌دهد، که به نفع «خود ایدئال» بی‌رحم و غیرواقعی عمل می‌کند (امیری و جمشیدی، ۱۴۰۲ش: ۱۷۷).

۲-۴. نوری السعید: پدر گمشده و سیاست‌مدار عمل‌گرا

- **از حمایت و راهنمایی تا خود ایدئال:** نوری السعید، نخست‌وزیر قدرتمند عراق، در رمان به‌عنوان پدر و مربی برای تاج‌الملوک ظاهر می‌شود (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۶۹). او نمادی از قدرت سیاسی و نفوذ است که تاج‌الملوک از راه رابطه‌اش با او امنیت و فرصت‌هایی را به دست می‌آورد. نوری السعید به تاج‌الملوک در پیشرفت حرفه‌اش کمک می‌کند: «سازنده منک افضل صحفیه» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۶۹) (از تو بهترین روزنامه‌نگار را خواهم ساخت). این عبارت نشان‌دهنده نقش مربیگری نوری السعید و تمایل او به پرورش استعدادهاست که با نیاز به قدرت و تأثیرگذاری در دیگران (حرکت علیه مردم) همخوانی دارد. نوری السعید، با وجود جایگاه قدرتمند و رفتار پدران‌اش، ممکن است گرایش‌های روان‌رنجورانه «حرکت علیه مردم» (نیاز به قدرت و کنترل) را به شیوه‌ای ظریف‌تر نشان دهد. توانایی او در «ساده‌سازی مسائل پیچیده» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۶۹) و نادیده گرفتن گزارش‌های اطلاعاتی تاج‌الملوک (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۹۶) نشان‌دهنده کنترل وی بر روایت و محیط است. «خود ایدئال» او، همچون رهبری کارآمد و مدرن، او را به سمت حفظ نظم و نفوذ سوق می‌دهد.

۳-۴. ناپدری تاج‌الملوک: تجلی سلطه و انحراف

ناپدری تاج‌الملوک شخصیتی متناقض است که هم منبع آزار و کنترل در کودکی او است و هم منبعی برای آشنایی‌اش با ادبیات و شعر. رفتارهای او گرایش «حرکت علیه مردم» را به‌روشنی نمایان می‌سازد و ریشه‌های اضطراب اساسی تاج‌الملوک را شکل می‌دهد (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۴۷). این شخصیت، با وجود آزارگری، از نظر فکری فعال است و شعر می‌خواند (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۵۷). این تناقض محیطی گیج‌کننده و پیش‌بینی‌ناپذیر برای تاج‌الملوک ایجاد کرده است، که او را مجبور به توسعه سازوکارهای مقابله‌ای پیچیده می‌کند.

- **تناقض شخصیت (آزارگر و روشن‌فکر):** «کره‌ته. لکنها تتحملة وتحوم حول مجلسه لأنه يحفظ الكثير من القصائد التي تبهرها.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۵۷) (از او متنفر بودم؛ اما وی را تحمل می‌کردم و اطراف مجلسش پرسه می‌زدم، زیرا بسیاری از قصایدی را که مرا خیره می‌کرد حفظ بود). این تناقض محیطی گیج‌کننده و پیش‌بینی‌ناپذیر برای تاج‌الملوک ایجاد کرد. او مجبور بود برای دستیابی به دانش و شعر (که نیازهای «خود واقعی» او بودند) آزار را تحمل کند. این پیچیدگی در روابط اولیه وی را به‌سوی به‌کارگیری سازوکارهای مقابله‌ای چندوجهی سوق داد که در طول زندگی‌اش ادامه یافت و بر توانایی او در ایجاد «خودهای» مختلف برای بقا اثر گذاشت.

تناقض شخصیت او، از یک سو آزارگر و از دیگر سو روشن فکر و حافظ شعر (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۵۷)، محیطی گیج‌کننده و پیش‌بینی‌ناپذیر ایجاد کرد. این ناسازگاری به این معناست که تاج‌الملوک نمی‌توانست به‌سادگی از او «دور شود» یا «علیه او حرکت کند»؛ زیرا وی هم منبع تهدید بود و هم منبعی از دانش و جذابیت. این پیچیدگی در روابط اولیه او را به‌سوی به‌کارگیری سازوکارهای مقابله‌ای چندوجهی سوق داد، که در طول زندگی‌اش ادامه یافت و بر توانایی‌اش در ایجاد «خودهای» مختلف برای بقا اثر گذاشت.

۴-۴. سیریل چمپیون: استثمارگر پنهان و متعصب (گرایش حرکت علیه مردم)

سیریل چمپیون، همسر فرانسوی تاج‌الملوک، شخصیتی است که با وجود جذابیت اولیه، ماهیت استثمارگرانه و تعصبات عمیقش آشکار می‌شود. او تجلی گرایش روان‌رنجورانه «حرکت علیه مردم» است؛ گرایشی که با خصومت و سلطه‌جویی و نیاز به استثمار دیگران تعریف می‌شود (شولتز و شولتز، ۱۴۰۰ش: ۲۴۳). تحلیل رفتارهای سیریل نشان می‌دهد که چگونه او از این راهبرد برای حفظ «خود ایدئال» به‌عنوان افسر برتر و وطن‌پرست استفاده می‌کند.

وی در ابتدا او را با «مجنونا بی» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۴۳) (دیوانه‌ام بود) جذب می‌کند که شکلی از «حرکت به‌سوی مردم» (به دنبال محبت) از سوی تاج‌الملوک به نظر می‌آید؛ اما پنهانی از تاج‌الملوک به‌عنوان «بئر معلومات للمخبرات الفرنسیة» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۶۲) (چاه اطلاعاتی برای اطلاعات فرانسه) استفاده می‌کند که نشان‌دهنده گرایشی استثمارگرانه و «حرکت علیه مردم» از سوی سیریل است. خشم او به اعراب و استقلال الجزایر نشان‌دهنده تعصبات عمیق و نیاز به کنترل بر «دیگری» است که به‌عنوان شکلی از «حرکت علیه مردم» در سطح اجتماعی — سیاسی ظاهر می‌شود: «یسْمِیْهِمْ زَوْجَهَا مَلِیُّونَ کَلْب. یتَعَمَدُ أَنْ یَكُونَ لَیْمًا فِی شَتَا ئَمَّه ضِدَّ الْعَرَبِ کَأَنَّهُ یَشْتُمُّهَا وَیَنْتَقِمُ مِنْ نَفُورِهَا مِنْهُ. ظَلَّ اسْتِقْلَالَ الْجَزَائِرِ یَقْفَأُ عَیْنِیْهِ حَتَّى شَخَرَ شَخْرَةَ الْمَوْتِ» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۸) (شوهرش آن‌ها را یک میلیون سگ می‌نامید. عمداً در توهمین‌هایش به عرب‌ها پست‌فطرت بود، گویی به او توهمین می‌کرد و از بی‌زاری‌اش از خود انتقام می‌گرفت. استقلال الجزایر چشم‌هایش را کور می‌کرد تا اینکه با خروپف مرگ جان داد.)

- **استثمار پنهان (نیاز روان‌رنجور به استثمار دیگران):** سیریل از رابطه‌اش با تاج‌الملوک برای اهداف اطلاعاتی استفاده می‌کند: «یَسْتَمْتِرُ الْکُومَنْدَانَ کُلَّ مَا حَفَظَهُ رَأْسَ زَوْجَتِهِ الصَّغِیْرَ الْبَدِیْعُ. وَبَدُونَ أَنْ تُدْرِكَ صَارَتْ مَازْتِینَ شَامِیُّونَ بِنَّر مَعْلُومَاتٍ لِّلْمُخَابِرَاتِ الْفَرَنْسِیَّةِ» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۶۲) (فرمانده از هرآنچه در سر کوچک و زیبایی هم‌سرش ذخیره شده بود بهره‌برداری می‌کرد و بدون اینکه مارتین شامپیون بداند، او به چاه اطلاعاتی برای اطلاعات فرانسه تبدیل شد.) این کار نمایانگر «نیاز روان‌رنجورانه به استثمار دیگران» است که زیرمجموعه گرایش «حرکت علیه مردم» قرار می‌گیرد (هورنای، ۱۳۹۷ش: ۸۴). در این حالت، سیریل از رابطه عاطفی بهره‌برداری می‌برد و از اعتماد و موقعیت تاج‌الملوک برای اهداف حرفه‌ای و کسب قدرت استفاده می‌کند. روان‌رنجوران مبتنی بر این گرایش غالباً دیگران را تنها بر اساس میزان قابلیت استثمار آن‌ها قضاوت می‌کنند (امیری و جمشیدی، ۱۴۰۲ش: ۱۶۱).

- **تعصب، پرخاشگری و نیاز به کنترل (سلطه‌جویی و تحقیر):** خشم او به اعراب و استقلال الجزایر این‌گونه توصیف شده است: «یَسْمِیْهِمْ زَوْجَهَا مَلِیُّونَ کَلْب. یتَعَمَدُ أَنْ یَكُونَ لَیْمًا فِی شَتَا ئَمَّه ضِدَّ الْعَرَبِ کَأَنَّهُ یَشْتُمُّهَا وَیَنْتَقِمُ مِنْ نَفُورِهَا مِنْهُ. ظَلَّ اسْتِقْلَالَ الْجَزَائِرِ یَقْفَأُ عَیْنِیْهِ حَتَّى شَخَرَ شَخْرَةَ الْمَوْتِ» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۸) (شوهرش آن‌ها را یک میلیون سگ

می‌نماید. عمداً در توهین‌هایش به عرب‌ها پست‌فطرت بود، گویی به او توهین می‌کرد و از بی‌زاری او از خود انتقام می‌گرفت. استقلال الجزایر چشم‌هایش را کور می‌کرد تا اینکه با خروپف مرگ جان داد. این رفتارها تجلی شدید گرایش «حرکت علییه مردم» در سطح اجتماعی و سیاسی است. توهین، تحقیر، بدزبانی و بی‌اعتنایی به دیگران (بدیعی‌فرد و صادقی، ۱۳۹۷ش: ۱۰۱) مؤلفه‌های اصلی این گرایش پرخاشگرانه هستند. خشم سبب در برابر استقلال الجزایر نشان‌دهنده نیازی روان‌رنجورانه به قدرت و کنترل بر «دیگری» است (هورنای، ۱۳۹۷ش: ۸۴). این خصومت سازوکاری دفاعی برای مقابله با اضطراب اساسی است که احتمالاً در این مورد از ترس از دست دادن جایگاه، نفوذ و اعتبار ملی (فروپاشی «خود ایدئال») سرچشمه می‌گیرد. رفتار پرخاشگرانه او بهانه‌ای برای رهایی از تنش‌های درونی است. وی با توهین به تاج‌الملوک و اعراب ناخودآگاه از «بی‌زاری» همسرش انتقام می‌گیرد.

۴-۵. منصور البادی: نماد عشق واقعی و «خود واقعی»

منصور البادی، عشق بزرگ زندگی تاج‌الملوک، نمادی از ارتباط اصیل و «خود واقعی» است (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۴۳). اشتیاق عمیق و پایدار او برای تاج‌الملوک و حفظ نام‌هایش (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۴۴) نشان‌دهنده «نیاز روان‌رنجورانه به محبت و تأیید» است که در اینجا به شکلی سالم و متقابل بیان می‌شود، نه دفاعی روان‌رنجورانه. رابطه او با تاج‌الملوک، برخلاف روابط معاملاتی یا کنترل‌گرانه تاج‌الملوک با دیگران، فضایی را برای ابراز «خود واقعی» وی فراهم می‌سازد و نشان می‌دهد که چگونه عشق اصیل می‌تواند به خودشکوفایی کمک کند.

- دیدگاه اصیل و غیرسطحی: او به جوهر وجود تاج‌الملوک اهمیت می‌دهد، نه به ظواهر: «فكرت في ذلك. وانهيت إلى أن سنوات عمرها لا تعني عندي أكثر من قشرة جوزة هند. تراها من الخارج خشنة، لكنك ترتوي حين تكسرهما وتحسني رحيقها.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۲۹) (به آن فکر کردم و به این نتیجه رسیدم که سال‌های عمرش برای من بیش از پوسته نارگیل نیست. از بیرون آن را خشن می‌بینی، اما وقتی آن را می‌شکنی و شهدش را می‌نوشی، سیراب می‌شوی.) این دیدگاه نشان‌دهنده توانایی منصور در دیدن «خود واقعی» تاج‌الملوک فراتر از ظواهر و سن او است، که با مفهوم خودشکوفایی و ارتباط اصیل در نظریه هورنای همسو است.

- پایداری و وفاداری در عشق: «مشتاق کثیرا. سأصل غدا في الصباح.» (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۲۹) (خیلی مشتاقم. فردا صبح تماس می‌گیرم.) این جمله و تلاش‌های مداوم او برای برقراری ارتباط نشان‌دهنده پایداری عشق و وفاداری‌اش است که با روابط معاملاتی تاج‌الملوک با دیگران در تضاد قرار می‌گیرد و به «خود واقعی» او اشاره دارد.

منصور البادی، با عشق پایدار و اصیل خود به تاج‌الملوک (کجه‌جی، ۲۰۱۸م: ۴۳)، تضادی با الگوهای روان‌رنجورانه «حرکت به سوی مردم» که محبت را همچون ابزاری برای امنیت به کار می‌برد ایجاد می‌کند. او به دنبال ارتباط واقعی است، نه استثمار یا کنترل. این رابطه به تاج‌الملوک امکان می‌دهد تا جنبه‌هایی از «خود واقعی»‌اش را که در روابط دیگر سرکوب شده‌اند آشکار سازد و نشان می‌دهد که چگونه ارتباط اصیل می‌تواند به خودشکوفایی کمک کند و از «استبداد بایدها» و «خود ایدئال» روان‌رنجورانه رها شود.

دستاوردها

تحلیل شخصیت‌های رمان النبیذة اثر إنعام کجه‌جی، از منظر نظریه کارن هورنای، لایه‌های عمیقی از پویایی‌های روان‌شناختی آن‌ها را آشکار می‌سازد:

تاج‌الملوک، شخصیت محوری رمان، نمونه بارزی از سازگاری‌های پیچیده روان‌رنجورانه است. او با ترکیبی سیال از گرایش‌های «حرکت علیه مردم» (از راه سرپیچی، جاه‌طلبی و استفاده از جذابیت برای کنترل)، «حرکت به‌سوی مردم» (از طریق جست‌وجوی حمایت از چهره‌های قدرتمند) و «حرکت به‌دور از مردم» (با حفظ فاصله عاطفی) با اضطراب اساسی خود مقابله می‌کند. این انعطاف‌پذیری، در حالی که به او امکان بقا و موفقیت در محیط‌های ناپایدار را می‌دهد، در نهایت مانع یکپارچگی کامل «خود واقعی» او می‌شود و وی را در چرخه «استبداد بایدها» و نیاز به تأیید خارجی به دام می‌اندازد. ودیان، شخصیت ثانویه تأثیرگذار، تجلی مستقیم تأثیرات تروما در اضطراب اساسی و گرایش‌های روان‌رنجورانه است. تجربه آسیب‌زای او با «استاد» و ناشنوایی ناشی از آن، وی را به سمت گرایش غالب «حرکت به‌دور از مردم» سوق می‌دهد، که همچون واکنشی دفاعی در برابر آسیب‌های بیشتر عمل می‌کند. مبارزه او بین میل به ارتباط و ترس از آسیب‌پذیری تعارض اساسی هورنایی را برجسته می‌سازد. با این حال، پذیرش تدریجی ناتوانی و ارتباط او با تاج‌الملوک توانایی رشد و حرکت به سوی «خود واقعی» یکپارچه‌تری را نشان می‌دهد.

سایر شخصیت‌های تأثیرگذار، مانند «استاد» (نماد پرخاشگری و استثمار افراطی)، نوری السعید (چهره پدری و سیاست‌مدار عمل‌گرا با گرایش‌های پنهان کنترل‌گرانه)، ناپدری تاج‌الملوک (منبع سلطه و آزار اولیه) و سیریل چمپیون (استثمارگر پنهان)، محیطی را فراهم می‌سازند که در آن اضطراب اساسی شخصیت‌های اصلی شکل می‌گیرد و گرایش‌های روان‌رنجورانه آن‌ها توسعه می‌یابد. منصور البادی، با عشق اصیل خود، تضادی با الگوهای روان‌رنجورانه ارائه می‌دهد. به‌طور کلی، این تحلیل نشان می‌دهد که چگونه شخصیت‌ها برای بقا در دنیای خصمانه، راهبردهای دفاعی پیچیده‌ای را توسعه می‌دهند، اما این دفاع‌ها اغلب به قیمت ازخودبیگانگی و سرکوب «خود واقعی» تمام می‌شود. رمان، از طریق روایت زندگی‌های چندگانه و مبارزات درونی شخصیت‌ها، بر اهمیت درک روان‌شناختی افراد در بستر تاریخی و اجتماعی آن‌ها تأکید می‌کند.

پی‌نوشت

1. Basic Anxiety
2. Neurotic Coping Strategies
3. Moving Toward People – Compliance
4. Moving Against People – Aggression
5. Moving Away from People – Detachment
6. Tyranny of the Shoulds
7. Mental Tug-of-War1. Mental Tug-of-War

کتابنامه

- امیری، جهانگیر و جمشیدی، فرشته (۱۴۰۲ش). تحلیل روان‌کاوانه شخصیت فؤاد حلمی در رمان لیلة النهر در پرتو نظریه کارن هورنای. مجله علمی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی، ۱۹(۶۶)، ۱۷۴-۱۵۵.
- بدیعی‌فرد، فاطمه و صادقی، مریم (۱۳۹۷ش). بررسی مؤلفه‌های شخصیت پرخاشگر براساس نظریه کارن هورنای در داستان‌های جمال‌زاده و هدایت با تکیه بر داستان‌های آدم بدنام و علویه خانم. فصلنامه مطالعات فرهنگ ارتباطات، ۱۹(۴۴)، ۹۹-۱۱۸. <https://doi.org/10.22083/jccs.2018.129404.2419>
- بهنام‌فر، محمد و طلائی، زینب (۱۳۹۳ش). نقد روان‌شناختی شخصیت در رمان سالمرگی بر مبنای نظریه کارن هورنای. متن‌پژوهی ادبی، ۱۸(۶۲)، ۱۷۵-۱۹۳. 20.1001.1.22517138.1393.18.62.7.0
- شولتز، دوان پی و شولتز، سیدنی ال (۱۴۰۰ش). نظریه‌های شخصیت. یحیی سیدمحمدی (مترجم). چاپ چهل و پنجم. تهران: نشر ویرایش.
- علمی، رقیه (۱۳۹۷ش). بررسی بن‌مایه‌های سیاسی-اجتماعی رمان النبیه اثر انعام کجه‌جی. پایان‌نامه دکتری. دانشگاه شهید مدنی آذربایجان.
- علیزاده، نرگس، امین‌مقدسی، ابوالحسن و همایونی، سعدالله (۱۴۰۳ش). واکاوی انتقادی گفتمان هویت در رمان «بازمانده». ادب عربی، ۱۱۰(۱)، ۸۹-۱۱۰. <https://doi.org/10.22059/jalit.2024.373578.612802>
- فیست، جس، فیست، گریگوری جی، آن رابرتس، تامی (۱۴۰۰ش). نظریه‌های شخصیت. یحیی سیدمحمدی (مترجم). چاپ بیست و یکم، تهران: نشر روان.
- کجه‌جی، انعام (۲۰۱۸م). روایة النبیه. الطبعة الأولى، العراق: مكتبة الفكر الجديد.
- ون در کولک، باسل (۱۴۰۰ش). بدن حساب خاطرات را نگاه می‌دارد: مغز، ذهن و بدن در درمان تروما. مهسا فرزنام‌نیا (مترجم). تهران: انتشارات ارجمند.
- هورنای، کارن (۱۳۹۲ش). تضادهای درونی ما. محمدجعفر مصفا (مترجم). تهران: بهجت.
- هورنای، کارن (۱۳۹۷ش). روان‌نژندی و رشد آدمی: ستیز در راه خودیابی. اسماعیل فصیح (مترجم). تهران: اساطیر.
- هورنای، کارن (۱۴۰۱ش). عصبيت و رشد انسان. سیمین موحد (مترجم). تهران: نشر مرکز.
- Alizadeh, N., Amin-Moghadasi, A., & Homayouni, S. (2024). A Critical Analysis of Identity Discourse in the Novel "Survivor" by Anaam Kachachi. *Arabic Literature*, 17(1), 89–110. <https://doi.org/10.22059/jalit.2024.373578.612802> [In Persian]
- Amiri, J., & Jamshidi, F. (2023). A psychoanalytic analysis of the character Fuad Helmi in the novel Laylat al-Nahr in light of Karen Horney's theory. *Journal of the Iranian Association of Arabic Language and Literature*, 19(66), 155–174. [In Persian]
- Badieifard, F., & Sadeghi, M. (2018). studying components of aggressive personality based on Karen Horney's theory in the works of Jamalzade and Hedayat relying on stories: Notorious Human and Miss alavie. *Journal of Culture-Communication Studies*, 19(44), 99–118. <https://doi.org/10.22083/jccs.2018.129404.2419> [In Persian]
- Behnamfar, M., & Talaie, Z. (2014). A psychological critique of character in the novel *Salmergi*

- based on Karen Horney's theory. *Literary Text Studies*, 18(62), 175–193. 20.1001.1.22517138.1393.18.62.7.0 [In Persian]
- Elmi, R. (2018). *A study of the socio-political motifs in the novel al-Nabīdha by Inaam Kachachi* (Doctoral dissertation). Shahid Madani University of Azarbaijan. [In Persian]
- Feist, J., Feist, G. J., & Roberts, T. A. (2021). *Theories of personality*. Y. Seyedmohammadi (Trans.). 21st ed., Tehran: Ravan. [In Persian]
- Horney, K. (2013). *Our inner conflicts*. M. J. Mosaffa (Trans.). Tehran: Behjat. [In Persian]
- Horney, K. (2018). *Neurosis and human growth: The struggle toward self-realization*. E. Fasih (Trans.). Tehran: Asatir. [In Persian]
- Horney, K. (2022). *Neurosis and human growth*. S. Moadd (Trans.). Tehran: Nashr Markaz. [In Persian]
- Kachachi, I. (2018). *Al-Nabīdha* (1st ed.). Iraq: Maktabat al-Fikr al-Jadid. [In Arabic]
- Schultz, D. P., & Schultz, S. E. (2021). *Theories of personality*. Y. Seyedmohammadi (Trans.), 45th ed., Tehran: Virayesh. [In Persian]
- Van der Kolk, B. (2021). *The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma*. M. Farzamnīa (Trans.). Tehran: Arjmand. [In Persian]